

JOAN B. CULLA, HISTORIADOR DEL LERROUXISME, NACIONALISTA DESACOMPLEXAT

«El que molesta del nacionalisme és que ve de nació»

Joan B. Culla (Barcelona, 1952) és l'autor d'«El republicanisme lerrouxista a Catalunya», un llibre d'història, insòlitàment polèmic. El professor Culla en parla, i ho fa, com deia el títol de la seua ponència presentada a les jornades de Vic, com a nacionalista desacomplexat.

Vicent Martí

El fundador del Partido Andaluz de Catalunya, el senyor Carlos Obregón, va declarar no fa massa a *EL TEMPS* que el seu llibre sobre el lerrouxisme li semblava d'allò més útil per al seu partit...

—El senyor Obregón diu que està

traduint el meu llibre perquè el puguin llegir els seus correligionaris. Si, a més de traduir-lo, l'entén, ja s'haurà adonat que una de les meves tesis fonamentals consisteix a minimitzar la component *forastera, immigrada* del lerrouxisme genuí, el de començament de segle, i a subratllar-ne el caràcter bàsicament autòcton, en els homes i en les idees.

Sent així, no veig que el llibre li pugui fer cap servei polític i, per tant, tal vegada ho deixarà córrer... Si, malgrat tot, persisteix en la traducció, potser caldrà enviar-li un advocat que li recordi la legislació vigent en matèria de drets d'autor...

—*Curiós personatge, el senyor Obregón. ¿Què en pensa, vostè?*

—Confesso que tindria curiositat,

potser una mica morbosa, per conèixer-lo de prop i formar-me'n una opinió més directa. Però la impressió que ja en tinc... vejam, hi ha un doble nivell en la qüestió. D'una banda, és constatable l'existència a Catalunya de tot un entramat associatiu de penyes culturals, o pseudo-culturals, de la immigració, sobretot andalusa. Una mena d'organització, en estat latent, que mai no s'ha decantat per un partit determinat. El senyor Obregón creu, potser messiànicament, que el seu partit pot esdevenir l'expressió política d'aquesta realitat potencial...

De l'altra, trobo que és un episodi molt personal d'aquest senyor, que s'ha d'explicar per raons de biografia i quasi psicològiques. Pel que va explicar en el vostre reportatge, pel que vaig llegir a *El País*, i per alguna altra informació que he tingut, aquest senyor ha anat desenvolupant una evident consciència d'automarginació personal, professional i política.

Una profunda amargor que ha anat generalitzant. Primer, seria contra les persones concretes que el van arraconar al PSOE i a la UGT, després seria contra el conjunt del partit i del sindicat, i finalment, l'ha anat estenent al conjunt de la societat catalana i les seves institucions. Parlar de racisme contra els andalusos a Catalunya és la conclusió *tedrica* d'aquesta problemàtica personal de marginat.

—¿Pot tenir alguna viabilitat aquest projecte de partido andaluz?

—L'ofici de profeta és arriscat, però jo m'atreveria a dir que aquesta operació està destinada a un esdevenidor escàs. I la raó principal és que hi ha un absolut divorci entre la realitat de Catalunya i la versió que aquest senyor en dóna.

Passat, com ja està passant, el primer moment de curiositat, crec que no hi haurà una franja apreciable de la immigració que es deixi arrossegar per aquesta mena de discurs. Podrà aconseguir, potser, alguns milers de vots, ja que està empíricament demostrat que qualsevol opció, per molt peregrina que sigui, sempre en trau alguns milers.

A mi, això del Partido Andaluz de Catalunya, el que em recorda és la fase agònica del lerrouxisme, la campanya electoral dels radicals el 1932, quan, havent perdut tota base popular i tota credibilitat progressista, intentaren arreplegar els vots dels immigrants parlant de discriminacions i d'opressió catalanista, com ara fa el senyor Obregón. Per cert que, en aquelles eleccions, els radicals no van obtenir ni un sol escó.

—Amb tot, resulta més aviat irònic que el senyor Obregón vulga utilitzar el seu llibre per adoctrinar adeptes. ¿Com s'ho explica?

—Home, és complicat imaginar el procés mental pel qual aquest senyor fa una lectura *pro domo sua* del meu llibre. Suposo que, no havent-lo llegit, es va deixar engalipar per algunes ressenyes periodístiques, moltes d'elles certament superficials, i algunes francament errònies, que van sortir a propòsit d'*El republicanisme lerrouxista*.

Tot plegat, suposo que li va quedar la idea, més o menys confusa, que hi havia una persona que havia escrit un llibre de cinc-cents pàgines reivindicant el lerrouxisme. I com ell sabia, quan va engegar el seu invent, que el primer estigma que li penjarien seria el de lerrouxista, hi va trobar la cobertura del segle. «Vostè és un lerrouxista». «Escolti, perdoni, com ha demostrat aquest senyor, ser lerrouxista és una cosa fantàstica». Evidentment, no és aquest el tema del meu llibre.

—¿Quin és?

—El llibre vol analitzar en termes històrics, i no en termes de judici d'intencions o de desqualificacions morals,

un moviment popular anticlerical, antisistema, que va sorgir d'unes circumstàncies econòmiques, socials i polítiques molt específiques de Barcelona. Una força política que va ser, des de l'any 1902 o 1903, fins una mica abans de la dictadura de Primo de Rivera, l'esquerra política real, en alguns moments l'única, i sempre la principal, a Catalunya, o almenys a Barcelona.

Tradicionalment s'havia donat d'aquest moviment sòcio-polític una visió caricaturesca, que el feia un muntatge artificial, teledirigit des de Madrid, finançat i emparat pel govern, etc. Aleshores jo, sense voler netejar ni embrutar cap imatge, perquè l'historiador no és cap detergent, el que hi he intentat és reconstruir la gènesi real d'aquest moviment, les bases socials veritables, l'evolució. Involució, millor. En el sentit que és una organització que comença en unes posicions extremistes i esquerranes i va involucionant cap a posicions de centre-dreta.

I, com ja he dit abans, hi vaig constatar que la major part dels seus components humans, doctrinals i polítics pràctics, eren autòctons. Podia haver-hi manipulacions del Ministeri de Go-

DOMÈNEC UMBERT

vernació, Lerrooux podia, o no, estar-hi relacionat, però el fenomen no era un empelt exterior, ni de bon tros. La composició social i l'èxit que va tenir ho demostren a bastament.

—*Pel que fa a ideologia...*

—Una prèvia, i en el llibre ho explico extensament. La principal peculiaritat del lerroouxisme, i l'explicació del seu èxit, no està en la ideologia, sinó en altres components de la pràctica política. Aclarit això, jo definiria el primer lerroouxisme com un còctel d'ingredients ideològics dosificats de manera variable, en funció de les circumstàncies.

Els tres ingredients bàsics, i no són gens originals, i no són un invent de Lerrooux, són: l'anticlericalisme, que era consubstancial a les classes populars urbanes de Catalunya des del XIX; una actitud antisistema, un obrerisme, un revolucionarisme molt genèric, molt imprecís, sense entrar en gaires detalls; i, finalment, l'anticatalanisme.

Un anticatalanisme, i sempre em sento obligat a precisar-ho, que no vol dir el mateix que ara. És a dir, en aquell moment, anticatalanisme signi-

fica oposició a una ideologia política emergent, caracteritzada amb una fisonomia conservadora, marcadament clerical, vinculada als interessos i les organitzacions patronals. El lerroouxisme era frontalment hostil a la construcció teòrica, encara incipient, que arrancava del Centre Escolar Catalanista, l'havien sistematitzat Prat de la Riba i Torras i Bages, i s'havia solidificat políticament en la Lliga.

DOMÈNEC UMBERT

El Partido Andaluz de Cataluña em recorda la fase agònica del lerroouxisme.

—*Llavors, ¿no és correcta la identificació entre lerroouxisme i espanyolisme?*

—Jo diria que, quan naix, el lerroouxisme no és ni més ni menys espanyolista que la resta del republicanisme català i espanyol de l'època. Participa de la tradició jacobina, filla de la Revolució Francesa, unitària, que veu en els nacionalismes incipients reductes de la reacció, obstacles al progrés.

Em sembla que només en dues breus etapes es pot parlar d'un discurs polític explícitament espanyolista del lerroouxisme. La primera va des de l'any 1906 al 1908, i fou una reacció davant l'estat de la Solidaritat Catalana. I l'altra, com ja he recordat, fou a les acaballes, l'any 32. Des del punt de vista electoral, les dues etapes van ser un absolut fracàs.

—*No obstant això, en el llenguatge polític actual, espanyolisme i lerroouxisme són intercanviables, o quasi. ¿Com es produeix aquest procés?*

—La història, al meu entendre, és molt clara. Als anys 50, quan es comença a reconstruir clandestinament

un cert nacionalisme, el d'arrel catòlica, el que més tard serà el pujolisme, es va posar en circulació el concepte en aquest sentit. Suposo que la imatge més pròxima que en tenien era la del lerroouxisme residual de la II República, aquell de «Murcianos y andaluces, votadnos y así no os marginarán».

A partir d'aquí sembla que lerroouxisme només vol dir això, i s'oblida tota la complexa trajectòria anterior del radicalisme. A poc a poc, aquest concepte s'incorpora al llenguatge de l'oposició i de la clandestinitat, i comença a ser usat per tothom, del PSUC al catalanisme de centre, dels trotskistes als socialistes. I crec que aquesta concepció és precisament un dels grans obstacles contra els quals el meu llibre ha hagut de lluitar, i explica certes reaccions fora de to d'algunes persones.

—*Per exemple, la d'alguns membres de l'Orquestra Rosa, segons la terminologia del professor Colomer. ¿Vostè els definiria com a lerroouxistes?*

—Vejam, vejam... jo el que penso és que les etiquetes s'han d'usar amb el màxim rigor. El lerroouxisme va ser un fenomen històric que va tenir una trajectòria i es va acabar en un moment determinat. I, per tant, s'hauria d'intentar que el terme lerroouxista s'utilitzés en aquest sentit històric i no polèmic.

Si, de tota manera, prenem la paraula lerroouxista en el sentit usual actualment, aquell que pretén manipular l'emigració contra el nacionalisme políticament organitzat, jo crec, francament, que les persones que componen el que se'n diu Orquestra Rosa no fan això.

—*¿Com definiria la ideologia que generen aquests intel·lectuals?*

—No sé si arriba a ideologia; diguem-ne discurs, o missatge. A les acaballes del franquisme, aquestes persones i les organitzacions on militaven semblaven haver assumit, amb tota claredat i conseqüència, el fet nacional català. Després, es diria que han descobert que aquesta opció no els era rendible.

S'han trobat amb el fet, imprevist per ells i jo diria que per quasi tothom el 1975-76, que les reivindicacions nacionals de Catalunya han sigut hegemòniques, i amb èxit electoral notori, per una opció de centre-dreta. Davant d'això, que és un fet conjuntural com ho va ser l'hegemonia de la Lliga entre 1912 i 1923, han decidit canviar de registre, llançar per la borda aquell anterior reconeixement conseqüent del fet nacional català.

—*¿I passar a l'espanyolisme?*

—Anar-hi anant, amb graus diversos d'explicitació i de virulència, és clar, i fent distincions més o menys subtils entre el nacionalisme espanyol de sempre i l'«orgull espanyol» del PSOE, com deia en Pasqual Maragall l'altre dia... En tot cas, el cert és que han optat per una actitud de minimitzar el fet nacional català, d'obviar-lo sempre que poden, i d'associar el nacionalisme català, o el basc, a una sèrie de referències negatives: són fenòmens atàvics, antiquats, particularistes,

teressa molt, però confesso que no vaig entendre la distinció.

—*¿Què és el que no va entendre?*

—«Catalanisme és estimar la meua pàtria concreta», diu ell; i nacionalisme català, ¿què és? ¿Estimar totes les pàtries de tothom? ¿És que, pel fet de declarar-me nacionalista, jo estic obligat a sentir-me solidari de tots aquells que, arreu del món, invoquen la nació, qualsevol nació? ¿Del senyor Le Pen a França igual com dels tàmls a Sri Lanka? ¿No fotem...! Això és fer vo-

a Catalunya, respecte al que la gent constata en les seves relacions diàries amb l'administració, en la seva experiència real, que, per força, perd tota credibilitat.

Més encara, aquest tipus de desqualificacions no poden ser més que un boomerang, no poden fer res més que perjudicar els qui l'han llançat. Aquest desfament abismal entre ideologia i realitat, aquesta visió maniquea que no s'aguanta (i només cal comparar la pràctica de govern del PSOE i de Convergència), sols serveix per a ratificar en les seves condicions els qui ja estan convençuts. I estic fent un judici polític, no ètic, de la qüestió.

—*L'etiquetaran de pujolista, senyor Culla.*

—No em treu la son, això. Des del punt de vista de la militància, fóra senzillament inexacte. Pel que fa a la relació individual amb Jordi Pujol, en tinc un coneixement petit, però hi ha un aspecte del personatge que m'impresiona i em mereix un enorme respecte. I és que és l'únic polític català en actiu que ha tingut com a única meta de la seva actuació pública, arribar a ser president de la Generalitat, i cap altra cosa.

I suposo que si un dia deixa de ser-ne, no serà res més, no acceptaria una cartera ministerial, ni un escó a Estrasburg, ni una ambaixada. I, sense que signifiqui cap desqualificació per a ningú, això em sembla notable. El fet que durant vint anys s'hagi estat preparant psicològicament, i en altres aspectes, per a aquestes responsabilitats, el fa estar en el càrrec d'una manera qualitativament diferent.

—*¿Vostè és independentista?*

—Sincerament, no sé com es pot ser nacionalista, de qualsevol nació sense estat i no tenir en algun plec de la consciència, més explícita o més implícita, més o menys elaborada, l'aspiració, el somni, el desig, que la teua nació aconseguixi la plena sobirania concretada en la independència.

Ara, dit això, hi ha la constatació de la realitat, l'evolució de la història, no sé quantes coses més... i, certament, no sóc dels que consideren la independència com un objectiu assolible ni a curt, ni a mitjà, ni, anava a dir, a llarg termini. La considero més aviat com un objectiu que està ubicat en una categoria particular, en un pis diferent, que és el de les coses que... bé, a la millor, alguna vegada, per una suma de circumstàncies, ara com ara imprevisibles, doncs, es podria arribar a produir, però que és molt difícil tal com evoluciona Europa. □

DOMÈNEC UMBERT

Subratllar el caràcter bàsicament autòcton del lerrouxisme.

ruralistes, irracionals, manipuladors, egoïstes, etcètera.

Naturalment, segons aquests senyors, cap d'aquestes desqualificacions no s'aplica al nacionalisme light del PSOE. L'*Homenaje a la Bandera* de cada any, el *Doce de Octubre*, el *Quinto Centenario*, etcètera; tot això no és xovinista ni carrincló, pel que es veu.

—*¿Diria que utilitzen un llenguatge progressivament radicalitzat?*

—Des del començament de l'abandó de les tesis nacionalistes catalanes, fins a l'assumpció decidida d'un discurs nacionalista espanyol, hi ha un llarg trajecte. Un trajecte que és bàsicament de llenguatge, semàntic, que es manifesta, per exemple, a través d'un ús del concepte Espanya que cada vegada és més nació espanyola, o a través de la gradual substitució de la paraula nacionalisme per catalanisme. Per cert que, fa molt poc, l'alcalde Maragall, en aquesta mateixa revista, intentava explicar la diferència entre aquests dos conceptes. El tema m'in-

lar coloms i amagar la rebaixa que comporta el canvi de mots. El que realment molesta de la paraula nacionalisme és que ve de nació...

—*¿Va llegir l'anàlisi del pujolisme que va fer Pep Subirós a Saber?*

—Sí, m'ho vaig llegir amb gran... no sabia quin qualificatiu posar-hi... sorpresa, no. Indignació tampoc, perquè ja me n'havien donat referències abans de llegir-lo. Jo diria que l'adjectiu seria tristesa. Em sembla lamentable que, després de les experiències polítiques dels últims set anys a Catalunya, encara hi hagi persones, presumiblement intel·ligents, que pensin que la forma d'erosionar electoralment Convergència és caricaturitzant Pujol i el pujolisme.

Plantejar el pujolisme en termes de «desastre», «degeneració» i «calvari» per a Catalunya, titllar-lo de quasi-feixisme, d'aberració política, etc., més que penós, és un error polític. És tan absolutament diferent el que aquest discurs diu sobre el partit que governa